

Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Temel Yoksulluk Göstergelerinin Değişimi: Türkiye Örneği

Burak ÖZTORNACI¹, Alper DEMİRDÖĞEN²

Özet

Bu çalışmada, yoksulluğun parasal yaklaşım çerçevesinde ölçümü için kullanılan eşdeğerlik ölçeklerinin, yoksulluk değerlerine etkileri incelenmiştir. Çalışmada günümüzde yaygın olarak kullanılan yoksulluk göstergeleri ve eşdeğerlik ölçekleri seçilmiştir. Seçilen yoksulluk göstergeleri her bir eşdeğerlik ölçeğine göre, Türkiye için, “TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2010 Mikro Veri Seti (Kesit)” kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda, Türkiye için, temel yoksulluk göstergelerinin, eşdeğerlik ölçeklerine göre değişiklikler gösterdiği, bu değişikliklerin kent ve kırsal bazında daha da arttığı tespit edilmiştir. Söz konusu eşdeğerlik ölçekleri gelişmiş ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin kırsal nüfuslarının görece daha fazla olduğu göz önüne alındığında, eşdeğerlik ölçeklerinin gelişmekte olan ülkeler için kullanılmasının oldukça farklı sonuçlar yarattığı bu çalışma ile ortaya konmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin gelire bağlı değerlendirmelerde eşdeğerlik ölçeklerinin etkisini dikkate almasının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk Göstergeleri, Eşdeğerlik Ölçekleri, Türkiye

According to Different Equivalence Scales, Change of Basic Poverty Indicators: The Case of Turkey

Abstract

This study analyzes how equivalence scales affects poverty values measured within the framework of monetary approach. In this study, poverty indicators and equivalence scales which are currently in widespread use were selected. Poverty indicators were estimated for Turkey based on these selected equivalence scales using the “TSI Income and Living Conditions Survey 2010 Micro Data Set (Cross Section)” for Turkey. It was found out that there are significant differences among poverty indicators calculated with different equivalence scales and these differences are even more when calculations were made for rural and urban areas. All these equivalence scales were developed by the developed countries and international organizations. Considering that developing countries have more rural population, this study reveals that using of these equivalence scales creates rather different results for developing countries. This study emphasizes the importance of considering the effect of equivalence scales in the monetary estimation in developing countries.

Keywords: Poverty Indicators, Equivalence Scales, Turkey

1. GİRİŞ

Ekonomi biliminin temel hedeflerinden birisi insanlığın refah seviyesini arttırmaktır. Bu kapsamda insanlar arasındaki eşitsizlik ve yoksulluk temel odak noktalarından biridir. Ancak yoksulluğu tanımlamak ve ölçmek kolay olmadığı gibi uzun yıllardır ekonomistler başta olmak üzere pek çok bilim dalında tartışılan konulardan biri olmuştur.

Yoksulluğu tanımlamaya ve ölçmeye yönelik ilk bilimsel çalışmalar 20. yüzyıl ile başlamıştır. Uluslararası literatürde bilinen ilk yoksulluk tanımı, 1901 yılında Seebohm Rowntree tarafından yapılmıştır (Aytaç ve Hatipler, 2013). Bu tanıma göre yoksulluk, bireye ait toplam gelirin, onun biyolojik varlığının devamı için en alt düzeyde gerekli olan yiyecek, giyim vb. maddeleri karşılamaya yetmemesi halidir (Frank, 1983). 20. yüzyılda da yoksulluğun ölçülmesine yönelik ilk ampirik çalışmalarda başlamıştır.

¹ Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. Adana.

² Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. Ankara.

Yoksulluk konusundaki bilimsel çalışmaların odağı, İkinci Dünya Savaşı'na kadar gelişmiş ülkeler iken, savaştan sonra büyük ölçüde az gelişmiş ülkelere kaymıştır. Kalkınma Ekonomisinin ortaya çıkışı ile yoksulluk kavramı, refah kavramı ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. 1950'lerde ve 1960'larda yoksulluk "refah unsurlarına sahip olamamak" şeklinde tanımlanmaya başlanmıştır (Şenses, 2003). 1970'lerde refah kavramının ekonomi dışı yönlerine olan ilginin canlanması ile birlikte yoksulluk tanımları tek boyutlu bir eksenden çok boyutlu bir eksene doğru kaymaya başlamıştır. 1980'li yıllarda Amartya Sen yoksulluk kavramına parasal bakış açısından farklı bir bakış açısı geliştirerek, "yetenekler yaklaşımını" ortaya koymuştur. 1990'lı yıllarda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın etkisi ile yoksulluk araştırmaları hız kazanmış, 1997 yılında "İnsani Yoksulluk Endeksi" geliştirilmiştir. 2000'li yıllarda Dünya Bankası'nın yoksulluk konusunda yayınladığı raporlarla birlikte yoksulluk tanımları ve ölçüm yöntemleri gelişmiştir (Atahan, 2006).

21. Yüzyılda yoksulluk kavramına dair geliştirilen bakış açıları parasal yaklaşım, sosyal dışlama yaklaşımı, yetenekler yaklaşımı ve katılımcı yaklaşım olarak dört başlıkta toplanabilir. Ancak yoksulluğun parasal yaklaşımla ölçülmesi hala en geçerli yöntemlerin başındadır. Bu çalışmada, bu dört yaklaşımdan parasal yaklaşım çerçevesinde yoksulluğun ölçümü ve ölçüm için kullanılan eşdeğerlilik ölçeklerinin yoksulluk değerleri üzerinde yaratacağı etkiler Türkiye özelinde incelenmiştir. Gelişmiş ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilen eşdeğerlilik ölçekleri seçiminin, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin gelire bağlı yoksulluk değerlerinde önemli düzeyde etki yapabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda farklı eşdeğerlilik ölçekleri kullanılarak yoksulluk ve ilişkili değerlerin nasıl değişebileceği gösterilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırma kapsamında yoksulluğunun ölçümü amacıyla geliştirilen belli başlı göstergelerde uluslararası literatür dikkate alınmıştır. Ayrıca yoksulluğun ölçümü konusunda kullanılan eşdeğerlilik ölçeklerinin oldukça önemli olduğu, ölçüm sonucunu değiştirebildiği bilinmektedir. Bu bağlamda yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan belli başlı eşdeğerlilik ölçekleri benzer şekilde farklı ülke örnekleri ve uluslararası kuruluşların yöntemleri dikkate alınarak seçilmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen yoksulluk ölçüm yöntemleri ve eşdeğerlilik ölçeklerinin uygulaması "TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2010 Mikro Veri Seti (Kesit)" ile yapılmıştır. Belirtilen veri seti ve ölçüm yöntemlerin farklı eşdeğerlilik ölçekleri

dikkate alınarak hesaplamalar gerçekleştirilmiş ve eşdeğerlilik ölçek seçiminin değerler üzerinde yaratabileceği etkiler gösterilmiştir. Hesaplamaların gerçekleştirilmesinde Dünya Bankası'nın geliştirdiği ADePT¹ ve Microsoft Office programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1 Parasal Yaklaşım Çerçevesinde Yoksulluğun Ölçümü

Yoksulluk ölçümü; nüfusun bütünü ya da alt grupları için, hanehalkı ya da bireylerin refah göstergelerinin yoksulluk sınırı ile karşılaştırılmasını tek bir toplama dönüştüren istatistiksel bir fonksiyondur (Coudoel ve ark., 2002). Yoksulluğun ölçülmesinde ilk aşama, yoksullar ile yoksul olmayanların ayrıştırılmasını sağlayan bir sınırın oluşturulmasıdır (May, 2001). Kimlerin yoksul olduğu belirlendikten sonra, bu bilgilerin kullanılmasıyla nüfusun bütünü ya da alt grupları için çeşitli yoksulluk endeksleri geliştirilmektedir (Madden, 2000).

Genelde ve bu çalışmada da dikkate alınan başlıca yoksulluk ölçüm yöntemleri ve endeksleri şunlardır;

1- Yoksulluk Sınırı; en basit ifadeyle temel ihtiyaçları karşılayacak bir parasal miktarın sınır olarak belirlenmesidir.

2- Kafa Sayısı Endeksi (Yoksulluk Oranı); yoksulluk sınırı altında bulunan yoksul bireylerin veya hanehalkının, toplam nüfusa ya da hanehalkına oranını gösteren bir endekstir.

3- Yoksulluk Açığı; yoksul bireylerin ya da hanehalkının yoksulluklarının şiddetini gösteren bir endekstir. Yoksul bireylerin ya da hanehalklarının gelir ya da harcamalarının yoksulluk sınırına olan uzaklıklarını göstermektedir.

4- Gini Katsayısı; bir ülkede milli gelirin dağılımının eşitsizliğini ölçmeye yarayan bir katsayıdır. Katsayı 0 ile 1 arasında değerler almakta ve yüksek değerler daha büyük eşitsizliği göstermektedir.

5- Sen Endeksi; Kafa sayısı endeksi ve yoksulluk açığı oranlarının zayıf yanlarından dolayı Amartya Sen tarafından geliştirilmiştir. Yoksulluk açığını ve yoksullar arasındaki gelir dağılımını birlikte dikkate alan bir endekstir.

6- FGT Endeksi (Foster-Greer-Thorbecke Endeksi); yoksul birey ya da hanehalklarını alt gruplara ayırarak, toplumdaki yoksulluğun bölgesel ve alt gruplar arasındaki yoksulluk düzeylerinden ne derece etkilendiğini ortaya koyan bir endekstir.

¹ ADePT programı ayrıntısı için bkz; <http://go.worldbank.org/UDTL02A390> (Erişim tarihi: 11.10.2015).

3.2. Eşdeğerlilik Ölçekleri

Hane, birey refahını anlamının doğal bir referans noktasıdır. Eşdeğerlik ölçeği farklı hanelerin nominal gelirlerini refah açısından karşılaştırılabilir hale getiren (FAO, 2005a) ve bir yetişkin veya dört kişilik bir aile gibi referans birimine göre farklı büyüklük ve yapıdaki aile yaşamlarının göreceli masraflarını kıyaslayan bir endekstir. Genellikle iki ögeyi dikkate alır. Bunlar, tüketici birim eşdeğeri ve ölçek ekonomisidir (Rio Group, 2006). Çeşitli eşdeğerlik ölçekleri tamamıyla keyfi şekilde belirlenmiş gözükmelerine rağmen, aslında öyle değillerdir (Lubrano, 2011). Eşdeğerlik ölçeklerinin temeli, tüketici kuramına dayanmaktadır (FAO, 2005a). Gelir dağılımının ve yoksulluğun ölçümünde, kamu refahına yönelik ödemelerin düzenlenmesinde önemlidir (Nelson, 1988). Hem talep, hem de refah analizlerinde kullanılmaktadır. Talep analizlerinde farklı büyüklükteki hanehalklarından veya daha genel itibarıyla farklı demografik görüntüdeki hanehalklarından elde edilen verilerin birleştirilmesine izin vermektedir. Refah analizleri ise hanelerin refahlarının kıyaslanmasını sağlamaktadır (Pollak ve Wales, 1979). Eşdeğerlik ölçeklerinin kullanımının arkasındaki mantık basit bir gerçeğe dayalıdır; altı kişilik hanenin bir kişilik hane kadar ucuza yaşaması beklenemez, ama ölçek ekonomisinin bir sonucu olarak altı kişilik hane aynı refah seviyesine ulaşmak için bir kişilik hanenin altı katı kadar bir kaynağa da ihtiyaç duymamaktadır (Vos ve Zaidi, 1997). Ayrıca eşdeğerlik ölçekleri, hane içerisinde yer alan bireylerin gelir açısından yaratacağı refah etkilerini gösterir. Örneğin, iki yetişkinin bulunduğu bir hanenin eşdeğerlik ölçeği 1, iki yetişkin ve bir çocuklu bir hanenin eşdeğerlik ölçeği 1,2 ise, bunun anlamı ikinci hanenin birinci haneyle aynı refah seviyesine sahip olabilmesi için gelirinin 1,2 kat yüksek olması gerektiğidir ya da birinci çocuğun masrafının %20 olduğudur (Lubrano, 2011).

Gelir ve gelire bağlı yapılan çalışmaların birçoğunda eşdeğerlik ölçekleri kullanılmaktadır. Ülkeler kendi belirlemiş oldukları eşdeğerlik ölçeklerine göre hesaplamalar yapabildiği gibi, OECD vb. uluslararası kuruluşların belirlemiş oldukları ölçeklerden de faydalanmaktadır. Ayrıca araştırmacılar bütçe içerisinde gıda oranını dikkate alan Engel yöntemine veya yetişkin ürünlerin (alkol, sigara) tüketim oranını dikkate alan Rothbarth yöntemine bağlı hesaplamalar da yapabilmektedir. Ancak bu iki yöntemin çeşitli sorunları bulunmaktadır. Engel yönteminin iki sakıncası vardır. Birincisi genelde çocuğun masrafını yüksek hesaplamasıdır (FAO, 2005c). İkinci sakıncası ise yöntemin sadece Engel eğrileri paralel düz çizgilere sahip olduğunda gelir dağılımında ortak değere sahip olmasıdır. Bu bağlamda eşdeğerlik ölçeği hanehalkının harcama seviyesine bağlı

olabilir (FAO, 2005c). Rothbarth yönteminde ise sadece çocukların ek masrafı ölçülebilmektedir. Ayrıca yöntem çocukların gerçek masrafını düşük gösterme eğilimindedir (FAO, 2005c).

Genelde ve bu çalışmada da dikkate alınan başlıca öge hanehalkı büyüklüğü ve fertlerin yaş durumudur. Aşağıda bu çalışmada kullanılan ölçekler öz bir şekilde ve kısaltmaları verilerek açıklanmıştır;

1- Abduak; ABD Ulusal Araştırma Konseyi raporunda (NAP, 1995),

Eşdeğerlik ölçeği = (Yetişkin Sayısı + 0,7 x Çocuk Sayısı)^{0,65} şeklinde belirtilmiştir. 18 yaş ve üzeri yetişkin kabul edilmektedir. Çocukların yetişkinlerin %70'i olacağı belirtilmiştir. Ayrıca diğer ölçeklerden farklı olarak formül üssü olarak 0,65 ile ölçek ekonomisi belirli bir katsayısı ile formüle dâhil edilmiştir.

2- Ösüz; Ölçeksiz olarak ifade edilen bu bölümde yapılan hesaplamalarda hane geliri ailedeki üye sayısına bölünerek, fertler arasında eşit bir şekilde dağıtılmıştır.

3- OxfordA; Eski OECD ölçeğidir. Bu ölçekte birinci hanehalkı üyesine 1, sonrasında her bir yetişkine 0,7 ve her çocuğa 0,5 değeri verilmektedir. OECD (1982)'de belirtildiği gibi, kendi ölçeğini geliştirmeyen ülkeler için uygun kullanıma sahiptir (OECD, 2012). Ancak zaman içerisinde OECD bu ölçeği kullanmamaya başlamıştır. Ölçek değişiminin nedeni zamanla hanehalkı bütçe harcamaları içerisinde gıda harcamalarının oranının düşmesidir (Chanfreau ve Burchardt, 2008). Bu ölçek gelişmiş ülkeler için yüksek sonuçlar bulmaktadır. Küçük hanelerle kıyaslandığında büyük hanelerin ihtiyaçlarını fazla hesaplamaktadır (Vos ve Zaidi, 1997).

4- Kanada; Kanada'da birden fazla eşdeğerlik ölçeği kullanılmaktadır. Ancak belirtilen ölçek oldukça geniş bir kabul oranına sahiptir. Bu ölçekte ailedeki en yaşlı kişiye 1, ikinci en yaşlı kişiye 0,4, 16 yaş ve üzeri ailenin diğer üyelerine 0,4, 16 yaş altı çocuklara ise 0,3 katsayıları verilmektedir (Statistics Canada, 2008).

5- Bernier; Hanedeki birinci yetişkine 1, diğer yetişkinlere 0,4, birinci çocuğa 0,5 diğer çocuklara 0,3 katsayıları verilerek ölçek hesaplanmaktadır (Bernier ve Lanctot, 1996'dan aktaran, Frechet ve ark., 2010). Bu ölçekte 16 yaş ve üzeri yetişkin kabul edilmektedir.

6- OxfordB; Hanedeki birinci yetişkine 1, diğer yetişkinlere 0,8, 5 ile 16 yaş arasındaki çocuklara 0,6, 5 yaşından küçük çocuklara ise 0,5 değeri verilmektedir (Atkinson ve ark., 1995'den aktaran, Frechet ve ark., 2010). Bu ölçekte 17 yaş ve üzeri yetişkin kabul edilmektedir.

7- Fuchs; Bu ölçekte ilk yetişkine 1, diğer yetişkinlere 0,8, birinci çocuğa 0,4, diğer çocuklara 0,3

katsayıları ile ağırlık verilir (Jean, 2001). 18 yaş ve üzeri yetişkin kabul edilmektedir.

8- OECD; Türkiye’de hem resmi kuruluşlar, hem de bilimsel araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılan OECD ölçeği, değiştirilmiş OECD ölçeği şeklinde de belirtilerek OxfordA ölçeği ile karışmaması sağlanmaktadır. Bu ölçek Hagenaars, De Vos ve Zaidi (1994) tarafından geliştirilmiştir (Chanfreau ve Burchardt, 2008). EUROSTAT 1990’ların sonunda bu ölçeği benimsemiştir. Hane reisine 1, her bir yetişkine 0,5 ve her bir çocuğa 0,3 değeri verilmektedir (OECD, 2012). 14 yaş ve üzeri yetişkin kabul edilmektedir. Şengül ve Cafrı (2010), bu ölçeğin ölçek ekonomisi dikkate almadığını ve hesaplanan yoksulluk ölçütlerinin yukarı doğru sapmalı olduğunu belirtmiştir. Aslında katsayı değerleri tüketimdeki ölçek ekonomisinin varlığı dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu varsayımına göre, OECD ölçeği ölçek ekonomisi ile hane üyelerinin görece ihtiyaçlarını ayırtmamaktadır (FAO, 2005b).

9- Karekök; Bu ölçeğin hesaplanmasında hanehalkı sayısının karekökü alınmaktadır. Ülkeler arası gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu inceleyen son OECD çalışmaları (örneğin OECD, 2008) hanehalkı gelirini hanehalkı büyüklüğünün kareköküne bölen bu ölçeği kullanmaktadır. Bu durum örneğin dört kişilik bir hanenin bir kişiye göre iki kat büyüklükte bir kaynağa ihtiyaç duyduğu manasına gelmektedir (OECD, 2012). Ayrıca Frechet ve ark. (2010; V) Kanada için karekök ölçeğinin benimsenmesinin Avrupa ülkelerinin standardına ve uluslararası kuruluşların önerdiği eşdeğerlik ölçeklerine daha da yakınlaştıracığını ifade etmişlerdir.

10- Hanehalkı; Gelir ve gelire bağlı yoksulluk değerleri hanehalkı gelirleri üzerinden hesaplanmış, herhangi bir ölçek kullanılmamıştır.

Bahsedilen bu ölçekler dışında bir de “öznel ölçekler” olarak ifade edilen ve bireylere anket kapsamında yöneltilen sorular ile hesaplanan ölçek çeşitleri bulunmaktadır. Ancak bu ölçeklerin de anket uygulamasına ve elde edilen sonuçların güvenilirliğine dair sorunlar bulunmaktadır. Vos ve Zaidi (1997) yapmış oldukları bir çalışmada öznel ölçeklerin en yüksek yoksulluk oranlarını verdiğini tespit etmişlerdir.

Eşdeğerlik ölçeklerinin asıl önemi, politika uygulamalarında görülmektedir. Sadece bir yaş değişkeninin değişmesi veya farklı bir ölçeğe geçilmesi gelir ve gelire bağlı yoksulluk değerlerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır. Burada kısa bir şekilde bahsedilen ölçeklerde ülkelerin uygulamış oldukları politikaları önemli düzeyde etkileyebilmektedir.

3.3. Türkiye Örneği

3.3.1. Türkiye Geneli Yoksulluk Değerleri

Çizelge 1’de görüldüğü gibi hanehalkı içerisinde eşit bir şekilde gelirin dağılımı yapıldığında en düşük gelir seviyesine ulaşılmaktadır. Bir ölçek kullanıldığında ise ortalama geliri en düşük hesaplayan ölçek OxfordB olmaktadır. Türkiye geneli açısından yoksul sayısı ve oranını en yüksek çıkaran ölçek OxfordB, diğer ölçeklerden önemli düzeyde farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Benzer durum gelir eşitsizliğine bağlı hesaplanan Gini katsayısında da görülmektedir. Türkiye’nin kullanmış olduğu OECD ölçeği ile herhangi bir ölçek kullanılmadan doğrudan hanehalkı gelirine bağlı yapılan hesaplamalar arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Eşdeğer gelire bağlı yapılan hesaplamalar ile hanehalkı gelirine bağlı yapılan hesaplamalarda Türkiye genelinde yoksul sayısında 1 milyon kişi civarında bir değişim göstermektedir. Hanehalkı geliri ile yapılan hesaplamalarda yoksulluk değerleri herhangi bir ölçeğe göre daha düşük çıkmaktadır. Kanada ve Bernier ölçeklerinde ise yoksulluk değerleri birbirine oldukça yakındır. Karekök ölçeği mevcut ölçekler içerisinde geliri en yüksek düzeyde ve yoksulluk düzeylerini ise en düşük düzeyde hesaplayan ölçek olmaktadır. Ölçeksiz olarak ifade edilen eşdeğer dağıtımına ve hanehalkına bağlı yapılan hesaplamalar dışında bırakıldığında yoksulluk oranlarında yaklaşık %1-3’lük bir değişim olmaktadır. Her ne kadar küçük bir değişim gibi gözükse de, bu değerler yoksul insanların %10’una yakını temsil etmektedir. Bu bağlamda Oxford ölçeklerinin değerleri yüksek, OECD ve diğer ölçeklerin ise değerleri düşük hesapladığı en azından Türkiye geneli için söylenebilir.

3.3.2. Türkiye Kentsel Yoksulluk Değerleri

Çizelge 2’de görüldüğü üzere, Türkiye genelinde olduğu gibi kent özelinde de ölçeksiz olarak ifade edilen eşit dağılım varsayımı en düşük gelir ve en yüksek yoksulluk değerlerini vermektedir. Bu varsayım dışına çıkılarak diğer ölçeklere bakıldığında, OxfordB ölçeği en düşük yoksulluk sınırını vermektedir. Ancak yoksulluk oranlarında durum değişmekte, en yüksek yoksulluk oranı OxfordA ölçeğinde olmaktadır. Gini katsayısında Oxford ölçekleri değerleri birbirlerine oldukça yakındır. Benzer durum yoksul sayıları içinde geçerlidir. OECD ölçeği ile bu iki ölçek kıyaslanacak olursa, yoksul sayısında kentte yaklaşık yarım milyonluk bir fark bulunmaktadır. Hanehalkı gelirine bağlı yapılan hesaplamalarda ise OECD ölçeğiyle 1 milyona yakın bir fark önemli bir değer olarak göze çarpmaktadır. Her ne kadar karekök ölçeği en yüksek ortalama ve ortanca geliri verse de, en düşük yoksulluk oranı Fuchs ölçeğinde ortaya çıkmaktadır. Abduak ve

Fuchs ölçeğinin yoksul sayısı, oranı ve açığı açısından birbirlerine oldukça yakın değerler verdiği gözlenmektedir.

Çizelge 1. Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Gelir ve Yoksulluk Değerleri (Türkiye)

FGT Endeksi	Sen Endeksi	Y.açığı	Gini	Y.oranı	Y.sayısı	Y.sınırı (TL)	
0.018	0.088	25.79	0.392	15.64	11159564	3754	ABDUAK
0.029	0.124	30.04	0.439	19.94	14222988	2159	ÖSİZ
0.024	0.107	28.83	0.415	18	12843475	2965	OXFORDA
0.020	0.095	27.13	0.399	16.58	11825982	4074	KANADA
0.020	0.095	26.56	0.404	16.59	11837087	3818	BERNIER
0.024	0.109	28.5	0.417	18.3	13058015	2773	OXFORDB
0.019	0.093	26.51	0.401	16.14	11514647	3054	FUCHS
0.020	0.097	26.62	0.402	16.86	12025188	3714	OECD
0.017	0.086	24.46	0.389	15.43	11005690	4314	KAREKÖK
0.015	0.077	23.31	0.38	14.13	10081439	8595	HANEALKI

Çizelge 2. Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Gelir ve Yoksulluk Değerleri (Kent)

FGT Endeksi	Sen Endeksi	Y.açığı	Gini	Y.oranı	Y.sayısı	Y.sınırı (TL)	
0.013	0.073	23.93	0.381	13.51	6641385	4248	ABDUAK
0.023	0.103	28.73	0.426	17.13	8422415	2475	ÖSİZ
0.018	0.088	25.52	0.402	15.45	7595745	3373	OXFORDA
0.015	0.078	24.07	0.387	14.18	6970015	4636	KANADA
0.016	0.082	24.21	0.392	14.68	7216001	4390	BERNİER
0.018	0.088	25.63	0.404	15.35	7545600	3148	OXFORDB
0.014	0.074	23.73	0.389	13.43	6602246	3465	FUCHS
0.015	0.079	24.15	0.389	14.31	7033844	4225	OECD
0.013	0.074	22.37	0.378	13.92	6842214	4908	KAREKÖK
0.012	0.066	21.03	0.370	12.55	6172745	9624	HANEHALKI

Çizelge 3. Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Gelir ve Yoksulluk Değerleri (Kır)

FGT Endeksi	Sen Endeksi	Y.açığı	Gini	Y.oranı	Y.sayısı	Y.sınırı (TL)	
0.014	0.079	20.20	0.368	15.18	3366128	2724	ABDUAK
0.025	0.116	29.34	0.420	19.46	4315032	1505	ÖSİZ
0.020	0.101	24.51	0.394	17.90	3968515	2096	OXFORDA
0.016	0.090	20.17	0.377	16.91	3749050	2923	KANADA
0.016	0.090	19.95	0.380	16.74	3712028	2771	BERNIER
0.020	0.101	25.30	0.396	17.85	3956701	1945	OXFORDB
0.016	0.088	23.69	0.378	16.29	3612401	2192	FUCHS
0.016	0.089	21.25	0.379	16.65	3691032	2643	OECD
0.014	0.079	22.33	0.365	15.16	3362018	3227	KAREKÖK
0.013	0.072	20.72	0.361	13.76	3049847	6350	HANEHALKI

3.3.3. Türkiye Kırsal Yoksulluk Değerleri

Çizelge 3’de görüldüğü üzere, kır özelinde de Türkiye geneli ve kent için geçerli olan ölçeksiz paylaştırma yakşalımlı en düşük gelir ve en yüksek yoksulluk değerlerine sahip olmaktadır. Bu yaklaşım dışında ölçeklere bakıldığında, en yüksek ortalama ve ortanca gelirin Karekök ölçeğinde elde edildiği görülür. En düşük gelirler ise OxfordB ölçeğinde ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk oranlarına bakıldığında Oxford ölçekleri birbirlerine oldukça yakın değerler elde etmektedirler. Ortalama ve ortanca gelirden Abduak ile OECD ölçeği, yoksulluk ile ilgili değerlerde ise Fuchs ile OECD ölçeği birbirine oldukça yakın sonuçlar vermektedirler. Yoksulluk değerleri açısından OECD ile Bernier arasında çok bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Gelir eşitsizliği açısından en düşük düzeyde eşitsizlik Karekök ölçeğinde elde edilmektedir. OECD ile hesaplanan eşdeğer gelirler ve bu gelirlerle bağılı yapılan yoksulluk değerleri ile hanehalkına bağılı yapılan hesaplamalar arasında önemli düzeyde farklılık bulunmaktadır. Yoksul sayısı yaklaşık yarım milyon üzerinde değişmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

19 yüzyıldan 21. yüzyıla kadar geçen zamanda, yoksulluğun hesaplanması için pek çok endeks

KAYNAKLAR

- Atahan, D., 2006. Yoksulluk: Temel Kavramlar, Ölçüm Yöntemleri ve Türkiye’de Kırsal Yoksulluğun Belirleyenleri. Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ankara.
- Atkinson, A. B., Rainwater, L., & Smeeding, M. T., 1995. Income Distribution in OECD Countries: Evidence from the Luxembourg Income Study. Social Policy Studies 18, Paris. OECD.
- Aytaç, A., & Hatipler, M., 2013. Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele. Paradigma Yayınevi, Edirne.
- Bernier, J., & Lanctôt, P., 1996. Échelles d’équivalence. Québec, Ministère de la Sécurité du revenu.
- Chanfreau, J., & Burchardt, T., 2008. Equivalence Scales: Rationales, Uses and Assumptions. <http://www.gov.scot/resource/doc/933/0079961.pdf> (Erişim tarihi: 11.10.2015).

geliştirilmiştir. Ancak 21. yüzyılda bu endekslerin hesaplanması için kullanılan eşdeğerlilik ölçekleri de oldukça çeşitlenmiş ve geliştirilmiştir. Yapılan bu çalışma ile bugüne kadar geliştirilmiş eşdeğerlilik ölçeklerinin başlıcaları kullanılarak, bu ölçeklerin belli başlı yoksulluk endekslerine olan etkileri ortaya konulmuştur.

Bu çalışmaya göre, yoksulluk endekslerinin hesaplanması için seçilen eşdeğerlilik ölçeği, yoksulluk değerlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Ölçekler özellikle gelişmiş ülkeler tarafından geliştirilmekte ve o ülkelerin yaşam şart ve standartlarına uygun olarak düzenlenmektedir. Bu bağlamda ülkeler arasındaki yapısal farklılıkların yoksulluk çalışmalarında dikkate alınması ve uygun ölçek seçiminde bu yapısal farklılıkların göz önüne bulundurulması önemli bir sonuçtur.

Ülkeler arasındaki yapısal farklılıklardan en önemlilerinden birisi kır ve kent arasındadır. Ölçek geliştiren ülkelerin kırsal nüfus oranlarının düşüklüğü mevcut ölçeklerin kır özelinde değerlendirme gerekliliğini düşürmektedir. Ancak Türkiye gibi kırsal nüfus oranı yüksek olan ülkeler için kır-kent ayrımını da içeren ölçeklerin geliştirilmesi gerekmektedir.

- Coudouel, A., Hentschel, J., & Wodon, Q., 2002. Poverty Measurement and Analysis in the PRSP Sourcebook. World Bank, Washington D.C.
- FAO, 2005a. Equivalence Scales: General Aspects. http://www.fao.org/docs/up/easypol/325/equiv_scales_general_032en.pdf (Erişim tarihi:25.03.2015)
- FAO, 2005b. Equivalence Scales: Subjective Methods. http://www.fao.org/docs/up/easypol/326/eqv_scales_subjectmtd_033EN.pdf (Erişim tarihi: 25.03.2015)
- FAO, 2005c. Equivalence Scales: Objective Methods. http://www.fao.org/docs/up/easypol/327/equivalencescales-objective_methods_034en.pdf (Erişim tarihi:25.03.2015)
- Frank, F., 1983. The Minimum Wage. Policy Studies Institute, London.
- Frechet, G., Lanctôt, P., Morin, A., & Savard, F., 2010. Equivalence Scales: An Empirical Validation. http://www.cepe.gouv.qc.ca/publications/pdf/cepe_echelles_equiv_en.pdf (Erişim tarihi:25.03.2015)

- Hagenaars, A. K., Vos, K., & Zaidi, M. A., 1994. Poverty Statistics in the Late 1980s: Research. Based on Micro-data. Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg
- Jean, S., 2001 "Le revenu," Portrait social du Québec: données et analyses, Québec, Institut de la statistique du Québec.
- Lubrano, M., 2011. The Econometrics of Inequality and Poverty Lecture 8: Equivalence Scales. <http://www.vcharite.univ-mrs.fr/PP/lubrano/cours/Lecture-8.pdf> (Erişim tarihi:25.03.2015)
- Madden, D., 2000. Relative or Absolute Poverty: A New Approach. Review of Income and Wealth Series.
- May, J., 2001. An Elusive Consensus: Definitions, Measurement and Analysis of Poverty. Choices for the Poor: Lessons from National Poverty Strategies.
- NAP, 1995. Measuring Poverty; a New Approach. National Academy Press.
- Nelson, J. A., 1988. Household Economies of Scale in Consumption: Theory and Evidence. *Econometrica*.
- OECD, 1982. The OECD List of Social Indicators. Paris
- OECD, 2008. Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/social-issues-migration-health/growing-unequal_9789264044197-en#page3 (Erişim tarihi:25.03.2015)
- OECD, 2012. What are Equivalence Scales? <http://www.oecd.org/eco/growth/OECD-Note-EquivalenceScales.pdf> (Erişim tarihi:25.03.2015)
- Pollak, R. A., & Wales, T. J., 1979. Welfare Comparisons and Equivalence Scales. <http://www.vcharite.univmrs.fr/pp/lubrano/atelier/pollakw1979.pdf> (Erişim tarihi:25.03.2015)
- Rio Group, 2006. Compendium of Best Practices in Poverty Measurement. http://www.ibge.gov.br/poverty/pdf/rio_group_compendium.pdf (Erişim tarihi: 25.03.2015)
- Statistics Canada, 2008. Analytic Concepts, Family Size Adjustment (equivalence scale). on-line publication. <http://prod.library.utoronto.ca/datalib/codebooks/cstdsp/13f0022/2002/00002/notedef/analytic.htm> (Erişim tarihi:25.03.2015)
- Şengül, S., & Cefri, C., 2010. Yoksulluk Ölçümünde Engel ve Rothbarth Eşdeğerlik Ölçekleri. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Şenses, F., 2003. Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk. İletişim Yayınları, 3.baskı, İstanbul.
- Vos, K., & Zaidi, M. A., 1997. Equivalence Scale Sensitivity of Poverty Statistics for the Member States of the European Community. <http://www.roiw.org/1997/319.pdf> (Erişimtarihi:25.03.2015)
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2010 Mikro Veri Seti (Kesit).

Sorumlu Yazar:

Burak ÖZTORNACI

burakoztornaci@gmail.com

Geliş Tarihi : 21/04/2015

Kabul Tarihi : 15/10/2015